

Het Grote Bubbels College

Joris Luyendijk

TIVOLI
VREDEN
BURG

ImpactCity
Berenschot

NIEUWS
COLLEGE

Beste bezoeker van het Nieuws College,

Hartelijk welkom bij het het Grote Bubbels College. In een tijd van gescheiden leefwerelden probeert Joris Luyendijk vanavond uit zijn eigen bubbel te breken. Is er nog een oplossing voor het wederzijds onbegrip in de samenleving? En weten we eigenlijk wel waar die grote onvrede vandaan komt?

Het zijn vragen die veel mensen bezighouden sinds Trump en Brexit. Ook in heel Europa winnen populistische partijen aan terrein. Gevestigde partijen voelen de hete adem in de nek en zoeken verwoed naar een nieuw geluid. Hebben ze de ontevreden stem over het hoofd gezien? En komt dat door de filterbubbel, of is er een diepere oorzaak voor de onvrede?

Net als vele anderen zag Joris Luyendijk Trump en Brexit niet aankomen. Hoe kon die woede de overhand krijgen? En waarom wekten de oude partijen zoveel weerzin op? Op zoek naar antwoorden neemt Luyendijk zijn eigen wereld onder de loep.

Terugkijkend op onder andere zijn studietijd in Egypte en zijn ontdekkingsreis in financiële wereld van Londen beseft Luyendijk dat de huidige politiek ook geen antwoorden heeft op de grote problemen van deze tijd. Net als de populist verloor hij het vertrouwen in de politiek. Kan juist dit gedeelde verlies een oplossing zijn voor onze gespleten samenlevingen?

Inhoudelijke goodiebag

Als dank voor uw komst bieden we u in samenwerking met RePro- van de Kamp deze inhoudelijke goodiebag aan. Hierin vindt u een aantal artikelen van Joris Luyendijk. Ook blikken we op onze fotopagina terug op een aantal eerdere colleges.

Agenda

22 september - Het Oorlogsfotografie College

20:00 uur - Perscentrum Nieuwspoort

Hoe maak je de beste foto's als de kogels om je oren vliegen? Dagelijks riskeren fotografen hun leven om oorlogen vast te leggen. Zonder hun foto's zou de wereld veel minder weten van de gruwelijkheden in Syrië, Congo en andere brandhaarden. Tijdens het Just Peace Festival in Den Haag zetten we de oorlogsfotografen en hun werk centraal. Wat is het belang van de fotojournalistiek in conflictgebieden? En welke risico's zijn nog verantwoord voor een fotograaf?

19 oktober - Het Grote Robot College

20:00 uur - TivoliVredenburg

De robot komt eraan. Maar wat betekent dit voor jou als werknemer? En voor onze economie? Met enthousiasme en humor neemt econoom Mathijs Bouman je mee in de wereld van de robots. Welk werk kunnen zij nu al van ons overnemen? En over 10 jaar? Na eerder uitverkocht Koninklijke Schouwburg in Den Haag vertelt Bouman nu in Tivoli welke gevolgen de robotisering voor ons heeft.

Houdt onze site haagschcollege.nl in de gaten voor de komende colleges. We hopen u de volgende keer weer te begroeten.

De initiatiefnemers van het Haagsch/Nieuws College,

Freek Ewals en Vincent Rietbergen

OVERHEMD
CADEAU
BIJ AANKOOP
VAN EEN PAK

PAKKEN FABRIEK

VITALE BARBERIS CANONICO
X 1663 X

€499

NOORDEINDE 44
WWW.PAKKENFABRIEK.NL
DENHAAG@PAKKENFABRIEK.NL | 070 752 1283

*GELDIG JAN/FEB 2017 OP NIEUWE COLLECTIE VOOR HAAGSCH COLLEGE BEZOEKER - BETREFT MICHAELIS OVERHEMD

Anderhalf miljoen Wilders-kiezers kunnen geen ongelijk hebben

Door Joris Luyendijk

Dit artikel verscheen eerder in NRC Handelsblad.

Wie meent dat de zogenoemde populistten het probleem zijn, had afgelopen woensdagavond reden voor een feestje. De PVV werd bij lange na niet de grootste partij, er komt geen EU-referendum, Marine Le Pen krijgt geen steuntje in de rug en de door Wilders' beloofde 'Nederlandse lente' blijkt groot-spraak. Kunnen we nu weer 'normaal' gaan doen?

Maar te midden van de begrijpelijke opluchting is er ook een ander perspectief mogelijk. Daarin is het 'populisme' slechts symptoom of uiting van een veel diepere vertrouwenscrisis. Wie er zo over denkt, zal de uitslagenkaart en juist ook die opluchting met gemengde gevoelens bezien.

Wilders is uiteindelijk weinig meer dan een ongekennd succesvol impresariaat voor mediastunts, ideaal voor redacties die dankzij de marktwerking in de journalistiek moeten 'scoren' met makkelijk te verhapstukken berichtjes. Wilders bouwt geen politieke machine, hij heeft geen wetenschappelijk bureau en zijn uit negen bullet pointsbestaande verkiezingsprogramma (nummer 7: 'Geen geld meer naar ontwikkelingshulp, windmolens, kunst, innovatie, publieke omroep enz'.) is een belediging voor de intelligentie van de kiezers aan wie hij het land zegt 'terug' te willen geven.

Wilders is ook niet het probleem. Het probleem is dat anderhalf miljoen kiezers met hun stem uitdrukken dat zij het vertrouwen kwijt zijn in de gevestigde politieke partijen. Ongetwijfeld kiezen alle racisten Wilders. Maar dit wil niet zeggen dat alle Wilderskiezers racisten zijn. Want er zijn hele goede redenen voor dat verlies aan vertrouwen. Ik pik er hier twee uit.

Stel, je bent ervan overtuigd geraakt dat de Europese Unie een even prachtig klinkend als onhaalbaar project is. Bijvoorbeeld omdat je vindt dat de verschillen in welvaart of politieke cultuur tussen oost, noord en zuid simpelweg te groot zijn. Of omdat bij gebrek aan een Europese demos werkelijke democratie op Europees niveau niet te vestigen is. Omdat naar jouw inzicht draagvlak voor solidariteit en daarmee een verzorgingsstaat alleen valt te organiseren op nationaal niveau. Of omdat je meent dat de Navo kan zorgen voor vrede, terwijl in economische zin de toekomst juist is aan kleine en wendbare landen in plaats van aan gecentraliseerde en op consensus gebaseerde blokken, zoals de EU.

De vraag is: waar konden aanhangers van deze argumenten de afgelopen decennia politiek terecht?

Hetzelfde met immigratie. Daar kun je op goede gronden tegen zijn, bijvoorbeeld omdat laag- en onopgeleide immigranten alleen het soort werk kunnen doen dat de komende jaren door robots wordt overgenomen. Of omdat je niet gelooft dat een open en op gelijkheid gebaseerde samenleving honderd-duizenden mensen kan absorberen uit sociaal-conservatieve landen zonder enige ervaring met gelijkheid of openheid. Dit is een belangrijke factor in de vertrouwenscrisis, in heel West-Europa. Decennialang heeft de gevestigde orde in politiek en media geweigerd ruimte te bieden aan een inhoudelijk debat over de voordelen, nadelen, dilemma's, risico's en onzekerheden van verdere immigratie en Europese eenwording. Als jij niet vond dat immigratie goed was voor je land, moest je wel een racist zijn. Bestrijden zo iemand! Als jij niet geloofde dat Europese eenwording wenselijk dan wel praktisch haalbaar was, moest je wel een nationalist of een neo-nazi zijn. Geen podium geven, dat soort geluiden!

Er waren natuurlijk goede redenen voor deze taboeïsering. Neo-nazi's en nationalist zijn om de verkeerde reden tegen de EU, en racisten zijn om de verkeerde reden tegen immigratie. Zij zouden van een open debat kunnen profiteren, bijvoorbeeld doordat hun schijnargumenten worden genormaliseerd.

Maar hoe begrijpelijk ook, de gevolgen van de taboeïsering zijn desastreus geweest.

Door Europese eenwording worden de belangrijkste monetaire beslissingen nu genomen in Frankfurt, de juridische in Straatsburg en de politieke in Brussel. Dit raakt de fundamenten van de samenleving, terwijl immigratie zelfs voor goed de samenstelling van die samenleving verandert.

Toch hadden bij deze processen burgers jarenlang geen mogelijkheid 'nee' te zeggen. De enige optie was een stem op de zogenoemde populist, maar die boden en bieden geen inhoudelijk alternatief en uitten zich ook nog eens regelmatig discriminerend. Dat is terecht voor velen een brug te ver, en los daarvan ging het door die discriminerende uitingen alleen nog daarover.

Het Engels heeft een prachtige uitdrukking voor het respect dat noodzakelijk is voor inhoudelijk debat: honest disagreement. Daarmee wordt bedoeld dat je erkent dat je opponent goede redenen kan hebben om het met jou oneens te zijn. Wilders is iemand die geen enkel honest disagreement toelaat en tegenargumenten wegwuift, negeert dan wel reduceert tot naïviteit, corruptie of een mentale afwijking ('knettergek'). Zie bijvoorbeeld hoe de PVV-leider in een interview met de NOS de motieven van zijn politieke opponenten terugbrengt tot lafheid of baantjesjagerij: „Mijn doel is om de waarheid te spreken die andere partijen niet durven

uit te spreken. Omdat ze bang zijn om voor racist te worden uitgemaakt, bang zijn om bedreigd te worden, misschien bang zijn om voor de rechter te komen. Of bang zijn om niet meer de volgende keer gevraagd te worden om mee te gaan regeren.”

Met iemand die zo redeneert valt niet te praten – letterlijk. Maar precies zo is decennialang omgegaan met degenen die zakelijke kanttekeningen probeerden te plaatsen bij de EU of immigratie. Het wezen van democratie is juist dat burgers via hun kiesgedrag zelf verantwoordelijkheid nemen voor hun samenleving. Ownership heet dat in het Engels. Ontzeg burgers die invloed en vroeg of laat oogst je de storm die nu waait. Niet voor niets voerde Leave in Groot-Brittannië campagne met de slogan ‘take back control’. Heet de nieuwe oppositiepartij bij de oosterburen ‘Alternatief voor Duitsland’ en kun je Wilders mailen op Nederlandweervanons@pvv.nl.

Wat nu nodig zou zijn, is geen opgeluchte restauratie van de status quo, maar een nieuw begin. Een nieuwe partij oprichten is makkelijk, maar een echte partijorganisatie op lokaal, regionaal, landelijk en Europees niveau op poten zetten is een reuzenklus. Veel beter zou het zijn wanneer de traditionele partijen zich werkelijk opnieuw zouden uitvinden en burgers inzicht en daarna het laatste woord zouden geven over de belangrijkste vraagstukken die hen aangaan – inclusief de mogelijkheid ‘nee’ te zeggen.

Een gemeenschap die niet zelf mag bepalen wie tot die gemeenschap behoort, houdt op een gemeenschap te zijn. En een land dat zich opheft door op te gaan in een Europees verband moet dit doen met open ogen en brede steun, niet via een serie van voldongen feiten.

Europese eenwording betekent verlies van eigenheid in ruil voor meer welvaart en invloed op ons continent en in de wereld. Dat is een uitruil en voor beide posities valt veel te zeggen. Immigratie betekent fris bloed voor Nederland en waardevolle verbindingen met het buitenland. Maar het vergt ook enorme inspanningen om nieuwkomers te integreren en het risico bestaat dat dit niet lukt. Open grenzen binnen Europa betekent allerlei economische voordelen maar het benadeelt ook allerlei groepen en het maakt terreurbestrijding mogelijk moeilijker.

Waarom hebben de partijen van de gevestigde orde deze kwesties en bijvoorbeeld ook de schaalvergroting in het onderwijs en de marktwerking in de zorg niet voorgelegd als de dilemma’s die het zijn? Waarom zijn ze niet tot inzet gemaakt van verkiezingen?

Dit is geen pleidooi om, zoals het CDA tijdens de campagne

deed, stemmen af te snoepen van Wilders door even wat PVV-light ‘geluiden’ te maken over immigratie en Europa. Het is een pleidooi dat een partij als het CDA de kiezer serieus neemt door over immigratie en Europa de eigen afwegingen en keuzes in de vorm van een verkiezingsprogramma voor te leggen. „Probeer het eens met de waarheid”, heeft oud vice-president van de Raad van State Tjeenk Willink deze benadering wel eens genoemd.

Neem als voorbeeld hoe het niet moet met het Europees leger. In een functionerende democratie zouden de voor- en tegenstanders daarvan nu een langlopend en diepgaand publiek debat voeren in alle lidstaten. Ze zouden alle voors, tegens, dilemma’s, risico’s en onzekerheden aan de oppervlakte laten komen, waarna uiteindelijk de burgers in het stemhokje bepalen of ze de voordelen groter inschatten dan de nadelen.

Zo werkt een democratie, maar bij de EU gaat dit nog altijd precies andersom. In zijn State of the Union-toespraak dit jaar kondigde de voorzitter van de Europese Commissie Jean Claude Juncker de eerste stappen naar zo’n leger domweg aan. Vervolgens wordt stelselmatig ontkend dat men werkt aan een Europees Leger, totdat het er straks opeens is. Dat wordt dan door Europese leiders formeel goedgekeurd en zo is het besluit ‘democratisch gelegitimeerd’. Burgers hebben die leiders immers gekozen. Dat is fait-accompli-democratie en het werkt niet.

Is er uitzicht op verbetering? Vorig jaar gaven de voormalig voorzitter van de Europese Raad Herman van Rompuy en voormalig Euro-commissaris Karel de Gucht aan het Vlaamse weekblad Knack een veelzeggend interview. „Ik moet altijd lachen als mensen over het democratisch tekort beginnen”, zei Van Rompuy. „Ik geef toe dat het functioneren van de EU beter moet, maar met het democratisch gehalte is echt niets mis.” Sterker nog: „We zijn nu bij wijze van spreken al over-democratisch. Er is een rechtstreeks verkozen parlement en de Europese Raad bestaat uit eerste ministers en presidenten die allemaal democratisch gelegitimeerd zijn.” Oud EU-commissaris De Gucht was het hier volledig mee eens: „Het is idioot om te beweren dat de Europese Unie beter gaat functioneren als je haar democratischer maakt.”

De Gucht en Rompuy zeiden dit kort na de Britse stem voor Brexit – alom beschreven als een wake-up call voor het Europese establishment. Als zelfs na die schok de heren nog steeds praten zoals ze in dat interview deden, hoe zal men dan denken nu de opkomst van Wilders gestuit lijkt?

DE ONTDEKKING VAN MONDRIAAN

AMSTERDAM | PARIJS | LONDEN | NEW YORK

*Het Grote Mondriaan College
6 september, Gemeentemuseum Den Haag*

De aanpak van jihadisme kent successen
S en jihadisme zullen niet verdwijnen
r mag niet opnieuw een jihadistische scene
ontstaan

*Het Grote Jihad College met Edwin Bakker
4 september in TivoliVredenburg*

*Trump Update III
26 juni, Perscentrum Nieuwspoor*

*De Grote Formatie Avond
31 mei, Perscentrum Nieuwspoor*

DE WERELD IN BEELDEN

Beeld is in de wereld waarin wij leven steeds bepalender. We denken steeds meer in beelden. We communiceren steeds meer in beelden. Beelden lijken onze nieuwe woorden. dpa picture alliance is een beeldbank met meer dan 25 miljoen foto's. Dagelijks stromen er honderden nieuwe foto's binnen. Foto's van nu en foto's van toen. Van over de hele wereld, met als specialisatie Duitsland. www.picture-alliance.com. Voor uw communicatie en publicaties.

Contact voor Nederland: Edouard van Arem | Strandhuis Communicatie
www.picture-alliance.com | 06 46 13 33 91 | foto@strandhuis-communicatie.nl

Nederland was nooit zo tolerant als het leek

Door Joris Luyendijk
Dit essay verscheen eerder in het
Vlaamse tijdschrift Knack

Nauwelijks drie decennia geleden stond Nederland in de hele wereld bekend als een zelfbewust, tolerant land. Het was een sociaal laboratorium waar geëxperimenteerd werd met homorechten en de legalisering van prostitutie, softdrugs en euthanasie. De meest rechtse partij van het land was de liberaal-conservatieve VVD, die over de hele lijn progressiever was dan de Democraten in de Verenigde Staten. Het was een tijd waarin progressieve journalisten en politici, zonder de minste ironie, Nederland 'een gidsland' noemden. Nederland toonde aan conservatieven dat het homohuwelijk of de legalisering van marihuana niet het einde van de westerse beschaving inluidden. Integendeel, de stabiliteit en welvaart van Nederland leken te bewijzen dat een samenleving gelukkiger werd als ze de vrijheid, diversiteit en multiculturaliteit omarmde.

Nooit leek dat zelfbeeld meer gerechtvaardigd dan op een zonnige zaterdag in juni 1988. Toen won het Nederlands elftal met attractief voetbal de finale van het Europees Kampioenschap. De sleutelposities in het team werden ingenomen door Frank Rijkaard, Ruud Gullit en Gerald Vanenburg, allemaal spelers met Surinaamse roots. Oranje versloeg in de halve finale aartsrivaal West-Duitsland en in de finale een ongeïnspireerde Sovjet-Unie, ploegen die volledig uit blanke spelers bestonden.

Het was de multiculturele idylle. De migratie zou Nederland niet veranderen, behalve op twee manieren: sommige Nederlanders zouden een bruine huid hebben en Nederland zou succesvoller worden.

Progressief paradijs

Enkel dwazen en journalisten nemen opiniepeilingen ernstig. Maar het lijkt er sterk op dat Geert Wilders en zijn PVV het bij de parlementsverkiezingen van 15 maart erg goed zullen doen. Ook al geloven sommige analisten dat de PVV over zijn hoogtepunt heen is, toch bestaat er een goede kans dat zij de grootste partij van Nederland zal worden. Door het succes van de PVV hebben ook de VVD en de christendemocraten een ruk naar rechts gemaakt, zozeer zelfs dat een groep professoren en juristen onlangs waarschuwde dat veel van hun voorstellen de rechtsstaat bedreigen.

Daarenboven zijn er een hele reeks nieuwe rechtse en populistische partijen ontstaan. Er is zelfs een nieuwe partij voor migranten - DENK - die zich modelleert naar de campagne van de Amerikaanse president Donald Trump. DENK is bijzonder autoritair, maakt gebruik van nepnieuws, valt de pers aan en spuit allerlei samenzweringstheorieën. Voor de eerste keer in de recente Nederlandse geschiedenis staan er twee rechtse partijen tegenover elkaar. Wat overblijft van links is

diep verdeeld: zo lijkt de sociaaldemocratische PvdA pas de zesde of achtste partij te zullen worden.

De verleiding is groot om Nederland als een teloorgegaan progressief paradijs af te schilderen. Maar hoe graag progressieven ook geloven dat heel Nederland een gidsland wilde zijn, dat was altijd een karikatuur. Hetzelfde geldt voor de recente successen van Geert Wilders. Ook al verbergt hij zijn Indonesische roots onder zijn geblondeerde haar, heeft hij openlijk Trump gesteund, juicht hij de brexit toe en lijkt hij almaar meer op Marine Le Pen en andere Europese populistten, toch zijn z'n programma en methodes minder een breuk met het verleden dan vaak wordt gedacht.

Nederland was nooit zo tolerant als het leek: zo werd er in de jaren 1980 heel wat politiek geweld gepleegd. Een obscure groep anarchisten vermoordde in 1985 bijna Ed van Thijn, de burgemeester van Amsterdam. Een jaar later staken betogers het hotel in brand waar de extreemrechtse partij Centrum Democraten een conventie hield. Daarbij verloor de partner van Hans Janmaat, de leider van de Centrum Democraten, haar beide benen. De Nederlandse parlementsleden negeerden het incident, op een handvol na die vragen stelden bij hoe de politie de demonstranten had aangepakt. In 1991 plaatste een andere linkse groep een bom in het huis van de staatssecretaris voor Asielbeleid. Maar toen Duitse neonazi's twee jaar later een huis in brand staken waardoor een familie van vijf Turken stierf, stuurden 1,2 miljoen Nederlanders briefkaarten naar de Duitse regering met daarop: 'Ik ben woedend.'

Ook dat opgestoken, moraliserende vingertje typeerde gidsland Nederland. Dat vandaag zo veel mensen woedend zijn op het establishment, is voor een deel te wijten aan dat soort gemoraliseer. In de naam van de tolerantie werden alle meningen onderdrukt die progressieven intolerant vonden. Het gevolg, zo wordt vaak gezegd, is dat de problemen met migranten decennialang konden etteren. Daarom, en met een echo van Nederlands antiklerikalisme, hebben Wilders en zijn aanhangers het establishment tot 'de linkse kerk' omgedoopt.

Pim Fortuyn

Het was opnieuw in het voetbal dat de ondergang van de linkse kerk duidelijk werd. Tijdens het Europese kampioenschap van 1996 viel de Nederlandse ploeg in twee groepen uiteen. Vijf zwarte spelers klaagden dat trainer Guus Hiddink anderen voortrok. Sterspeler Edgar Davids verwoordde het met typische Nederlandse botheid als volgt: 'Hiddink moet zijn hoofd uit enkele spelers hun kont halen, zodat hij beter kan zien.' Het toernooi werd een ramp. Acht jaar na de eind-

overwinning op het EK van 1988 werd duidelijk dat migratie de samenleving niet enkel verrijkte, maar ook tot conflicten kon leiden.

In de daaropvolgende jaren verloor het oude establishment veel van zijn prestige en gezag. De financiële crisis van 2008, de eurocrisis in Griekenland, het krimpen van de Nederlandse welvaartsstaat en een neoliberaal programma van privatiseringen en gedwongen fusies in de zorgsector en het onderwijs zorgden voor een breed en intens ressentiment. En het werd er niet beter op toen, net zoals in de meeste Europese landen, zo veel politici voor grootbanken gingen werken.

Maar de thema's die de gemoederen het meest verhitten, waren migratie en integratie. Rond het jaar 2000 begon een flamboyante, pro-Israëlische en openlijk homoseksuele voormalige sociaaldemocrate het land door te reizen om mensen te waarschuwen voor de gevaren van ongecontroleerde migratie. Zijn boeken waren bestsellers en toen Pim Fortuyn besloot zich kandidaat te stellen voor het parlement, leek een revolutie ophanden. Fortuyn had de progressieve agenda geïkaapt, door te beweren dat hij de enige linkse politicus was die streed voor een open samenleving. Fortuyn stelde een fundamentele vraag waar geen enkele progressieve politicus een bevredigend antwoord op leek te hebben: hoe veilig is een open, vrije en gelijke samenleving als die elk jaar honderdduizenden mensen opneemt uit landen die geen enkele traditie van tolerantie, vrijheid of gelijkheid hebben?

In het van zelfvertrouwen overlopende Nederland van de jaren tachtig en negentig werden zulke vragen als alarmistisch of racistisch afgewimpeld. Binnen een generatie, zo luidde het destijds, zouden die migranten de vrijheid en gelijkheid omarmen.

Maar dat gebeurde niet. In de vroege jaren 2000 durfden homoseksuelen niet langer hand in hand door Amsterdam te lopen, omdat homofoob geweld door jongeren van Marokkaanse afkomst gebruikelijk werd. Joden namen hun keppeltjes af en zwembaden moesten extra personeel in dienst nemen om meisjes te beschermen die lastiggevallen werden. En toen kwam elf september.

Op 6 mei 2002 was ik als correspondent in Israël. Ik herinner me hoe ik de televisie aanschakelde om naar een uitzending over de intifada te kijken, maar plots stond Nederland in het midden van de aandacht. Een dierenrechtenactivist had Pim Fortuyn vermoord en daarmee een land getraumatiseerd waar de uitdrukking 'zoiets gebeurt hier niet' gemeengoed was.

'De kogel kwam van links', beweerden de razende aanhangers van Fortuyn. Zij vonden dat establishmentpolitici en journalisten verantwoordelijk waren voor de dood van Fortuyn omdat ze hem bestempeld hadden als een gevaar voor de democratie en hem vergeleken hadden met de Italiaanse dictator Benito Mussolini of nog ergere figuren.

De moord op Fortuyn luidde een golf van geweld in, en een groot deel daarvan was politiek van aard. Regisseur Theo

van Gogh werd op klaarlichte dag neergestoken door een jihadist. In 2009 reed een auto op Koninginnedag in op de menigte, waarbij acht doden vielen. De activist Louis Sévèke werd vermoord, net als de sociaalliberale politica Els Borst die in de jaren negentig euthanasie had gelegaliseerd.

Geert Wilders

Vandaag ontdekken alle Europese landen hoe moeilijk het is om grote groepen migranten te integreren. De ontgoocheling in het Europese project is overal groot. Dat Nederland vooroploopt in de populistische revolutie in Noord-West-Europa komt omdat het de grootste afstand had af te leggen, van wat het dacht dat het was, tot wat het geworden is.

Het politieke programma van Wilders draait - net zoals bij Fortuyn - niet om etniciteit of 'Nederland opnieuw groot maken', maar om de vrijheid van meningsuiting, gelijkheid en andere progressieve waarden. Daardoor verschilt hij fundamenteel van autoritaire types als de Hongaarse premier Victor Orban of verdoken homohaters als UKIP, de Engelse eurosceptische partij. Tegelijkertijd is Wilders diepgaand anti-liberaal en heeft hij een grote minachting voor democratische instellingen als het parlement, de pers of de onafhankelijkheid van de rechtbank.

Ook al staat Wilders in sommige peilingen aan de leiding, hij heeft nog lang geen meerderheid en geen enkele partij wil met hem regeren. In tegenstelling tot Marine Le Pen heeft Wilders geen politieke machinerie uitgebouwd. Hij regeert zijn partij als een Arabische dictator: hij negeert zijn eigen parlementsleden en vernedert hen soms zelfs. Wilders is er nog niet in geslaagd - of heeft dat zelfs niet geprobeerd - om establishmentfiguren die genoeg ervaring hebben om minister te worden binnen te halen. Zelfs in zijn partij lijkt hij niemand te willen opleiden voor het ministerschap. Wilders lijkt absoluut niet te willen regeren. Zoals zijn vroegere advocaat ooit grapte: 'De PVV wil niets. Hun leider heet "Geert Wil-niks".'

Als de geschiedenis zichzelf eerst herhaalt als een tragedie en vervolgens als een klucht, dan is Wilders de tragische erfgenaam van Fortuyn. De nieuwe partijen die de fakkel van Wilders willen overnemen, zijn kluchtige clowns: uiteindelijk doen ze niets meer dan wat mediastunts op poten zetten. Momenteel heeft de Nederlandse kiezer twee opties: het 'er is geen alternatief' van het establishment of de lege symboliek van protestpartijen. We wachten nog steeds op een leider en een politieke beweging die een electoraat dat almaar banger, bozer en wanhopiger wordt iets meer kan bieden. Zij die hopen dat Nederland als gidsland het Westen op het juiste pad zal leiden, zoeken op de verkeerde plaats.

NIEUWS COLLEGE

HET ROBOT COLLEGE

Massawerkloosheid of luilekkerland? Door econoom Mathijs Bouman

19 oktober @ Tivoli Vredenburg
Reserveer nu: nieuwscollege.nl

**TIVOLI
VREDEN
BURG**

Berenschot
ImpactCity

22 september
NIEUWSPOORT

HET GROTE OORLOGSFOTOGRAFIE COLLEGE

door Lars Boering, directeur van World Press Photo en
oorlogsfotograaf Eddy van Wessel

**JUST
PEACE.**
FESTIVAL OF PEACE & JUSTICE
PICTURETHIS
REPRO- VAN DE KAMP

HC
producties

 **NIEUWS
POORT**

**START
THE
RIOT,
IT'S OK**

ImpactCity

www.impactcity.nl
@HagueInnovators

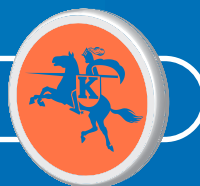
DE OPGAVEN VAN HET OPENBAAR BESTUUR

Digitalisering, vernetwerking en verknoping van steeds grotere vraagstukken. Ontwikkelingen die zorgen voor pittige uitdagingen voor bestuurders en ambtenaren. Want hoe komt u tot oplossingen die aansluiten bij de huidige fundamentele transitie in het fysieke, sociale en veiligheidsdomein? Berenschot ondersteunt uw organisatie bij deze opgaven. Door het systematisch verbeteren van sturing. Door inhoudelijke expertise op het vlak van bijvoorbeeld de Omgevingswet, decentralisatie, integriteit en informatieveiligheid. En door het optimaliseren van secundaire processen. Dit doen we vanuit onze eigen visie, gebaseerd op jarenlange praktijk en wetenschap. Meer weten? Download de brochure 'Berenschot en het openbaar bestuur' op www.berenschot.nl/openbaarbestuur

Berenschot

TROTSE PARTNER VAN HET NIEUWS COLLEGE

REPRO- VAN DE KAMP

PAPIER | DIGITAAL | 3D

WEGASTRAAT 40, DEN HAAG | TELEFOON: 070-3476464

WWW.REPROVANDEKAMP.NL